५. यसलाई तयार गर्दा धन्वन्तरि निघण्टु, मदनपाल निघण्टु, भावप्रकाश निघण्टु, राज निघण्टु, कैयदेव निघण्टु तथा अमरकोषलाई मुख्य आधार मानिएको छ ।

६. ग्रन्थको विस्तृत एवं पूर्ण अध्ययन गरी सम्पादन एवं प्रकाशन सम्बन्धित विषयका विज्ञहरु संलग्न रहेको एक वैज्ञानिक सम्पादन मण्डल र एक सल्लाहकार मण्डलबाट गरिएको छ ।

कसलाई उपयोगी छ ?

१. यो ग्रन्थ आयुर्वेद क्षेत्रको लागि मात्र नभै राष्ट्रकै महत्वपूर्ण निधि भएकोले अन्तर्राष्ट्रिय सन्दर्भ ग्रन्थका रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२. सरकारी एवं गैरसरकारी संस्था लगायत आयुर्वेद चिकित्सा विज्ञानका विद्यार्थीहरु, सम्बन्धित वैज्ञानिक, अनुसन्धानकर्ता, वनस्पतिविज्ञ, औषधि उत्पादनकर्ता, व्यवसायी एवं फर्मासिष्टहरुका लागि उपयोगी छ ।

ग्रन्थको प्रति मूल्य कति पर्छ ?

१. हालसम्म यो ग्रन्थ दुई खण्ड प्रकाशन गरि सकेको र तेस्रो खण्ड प्रकाशित हुँदै छ ।

२. यसको मूल्य प्रति खण्डको संस्थागत रु २५००।- र व्यक्तिगत रु २०००।- विदेशीको लागि प्रति भोलूमको ६० डलर मूल्य राखिएको छ ।

विक्री वितरणको लागि :

सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समिति
अनामनगर, काठमाडौं
फोन नं. : ०१-४७७०१७४
फ्याक्स नं. : ०१-४७७०७८१
इमेल : sdvkvs@vaidyakhana.gov.np
वेवसाइट : www.vaidyakhana.gov.np

चन्द्रनिघण्टु

CHANDRANIGHANTU

प्रथम भाग

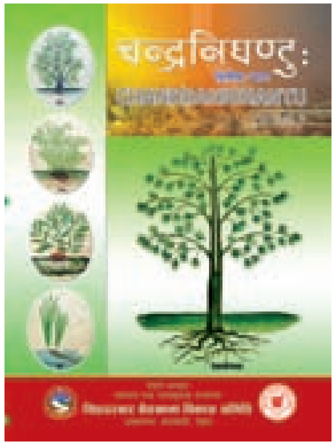

द्वितीय भाग

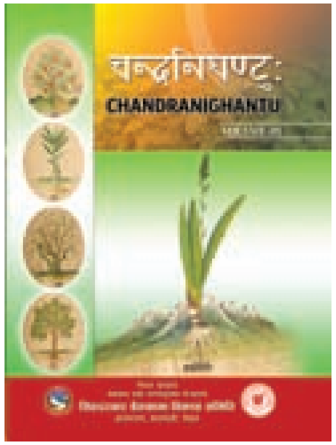

तृतीय भाग

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य मन्त्रालय
सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समिति
अनामनगर, काठमाडौं

चन्द्रनिघण्टु के हो ?

आयुर्वेदमा स्वस्थको स्वास्थ्य रक्षा एवं रोगीको रोगोपचारमा प्रयोग गरिने द्रव्यहरुको स्वरूप-परिचय, उपयोग, गुण-कर्म आदि विवेचना सहितको संग्रहयुक्त कोषलाई निघण्टु भनिन्छ । यस्ता निघण्टुहरु सम्बन्धित विशेषज्ञहरुद्वारा प्रत्यक्ष अवलोकन तथा लामो अनुभवको आधारमा निस्वार्थ भावले तयार गरिएका प्राचीन अभिलेखहरु भएकोले यी महत्वपूर्ण ज्ञानका स्रोत हुन् । सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समितिमा विभिन्न जडिबुटीका रंगीन चित्रहरु, तिनका विशेषता, कर्म र उपयोगको समेत वर्णन भएको प्राचीन हस्तलिखित ग्रन्थ चन्द्रनिघण्टु हो ।

ग्रन्थ कहिले तयार भएको हो ?

तत्कालीन नेपालका प्रधानमन्त्री चन्द्र शम्सेर जबराको कार्यकालमा तयार गरिएको हो । तर ऐतिहासिक पृष्ठभूमि केलाउँदा वीर शम्शेर (तत्कालीन श्री ३ प्रधानमन्त्री बने) पछि नेपाल जडिबुटीको धनी देश भएको हुनाले नेपालमा भएका सम्पूर्ण जडिबुटीको सचित्र वर्णन गर्ने उद्देश्य राखी आयुर्वेदका विद्वान् स्वदेश तथा विदेशबाट मगाई चित्र तथा गुणकर्मसहित ग्रन्थ लेख्न लगाईयो । यो लेख्ने कार्य देव शम्शेरको पाला हुँदै चन्द्र शम्शेरको पालामा आएर दशौं भाग पूरा भएको हो ।

ग्रन्थमा कति भाग र द्रव्यहरू छन् ?

यस निघण्टुमा नेपालमा उपलब्ध ८०० भन्दा बढी जडिबुटीहरू र झन्डै २०० खनिज एवं जान्तव द्रव्यहरुको परिचय तथा उपयोगिता सम्बन्धी जानकारी पाइन्छ । यो निघण्टु ग्रन्थ संस्कृत, नेपाली र नेवारी भाषा आदिका नाम सहित १० भागमा नेपाली कागजमा सुन्दर ढंगले लेखिएको छ । १९१८ पृष्ठको यस हस्तलिखित ग्रन्थका १० भागमा वर्णित द्रव्यहरुको संख्या र रंगीन चित्रहरुको संक्षिप्त विवरण तपसिल बमोजिमको तालिका अनुसार छ । यसमा ९९३ द्रव्यहरुमध्ये कतिपय द्रव्यहरुको १ भन्दा बढी जातिहरुको समेत वर्णन गरिएको छ । जम्मा १०८९ रंगीन चित्रहरुमध्ये ७३६ पृष्ठमा १-१ वटा चित्र मात्र छन् भने बाँकी ३५३ चित्रहरु १२६ पृष्ठमा कोरिएको छ ।

भाग	पृष्ठ संख्या	वर्णित द्रव्यहरुको संख्या	चित्रयुक्त पृष्ठ	चित्रको संख्या
१.	२०२	९९ (वानस्पतिक)	१०३	१२८
२.	१९६	९१(वानस्पतिक)	९४	१०३
३.	१९८	८८(वानस्पतिक)	८६	९५
४.	१९५	९२(वानस्पतिक)	९२	११७
५.	२००	९२(वानस्पतिक)	८४	१०१
६.	२५०	११८ (वानस्पतिक)	११९	१३५
७.	२४३	१२५ (वानस्पतिक)	१२१	१३२
८.	२५२	११५ (वानस्पतिक)	७३	८०
९.	१०७	९९ (खनिज र जान्तव)	९९	१९६
१०	७५	७३ (खनिज र जान्तव)	१	२
जम्मा	१९१८	९९३	८७२	१०८९

यसका विशेषताहरु के के छन् ?

१. नेपाली, अंग्रेजी र संस्कृत भाषामा प्रकाशित छ ।

२. यसका दश वटा भागहरुमा नेपाल- भारतमा उपलब्ध र आयुर्वेदीय उपचारपद्धतिमा प्रयोग हुने द्रव्यहरुको वर्णन गरिएकोछ ।

३. द्रव्यहरुको वर्णन गर्दा प्रत्येक द्रव्यको संस्कृत आदि भाषामा प्रचलित नामका साथ त्यसका गुणकर्म, उपयोग आदिको वर्णन सन्दर्भसहित गरिएकोछ । प्रस्तुत सन्दर्भको नेपाली भाषामा अर्थ पनि दिइएकोछ ।

४. ग्रन्थमा समावेश भएका प्रत्येक द्रव्यका भेद-प्रभेदको संकेतका साथ रङ्गीन चित्र पनि राखिएकोछ ।

५. यसलाई तयार गर्दा धन्वन्तरि निघण्टु, मदनपाल निघण्टु, भावप्रकाश निघण्टु, राज निघण्टु, कैयदेव निघण्टु तथा अमरकोषलाई मुख्य आधार मानिएको छ ।

६. ग्रन्थको विस्तृत एवं पूर्ण अध्ययन गरी सम्पादन एवं प्रकाशन सम्बन्धित विषयका विज्ञहरु संलग्न रहेको एक वैज्ञानिक सम्पादन मण्डल र एक सल्लाहकार मण्डलबाट गरिएको छ ।

कसलाई उपयोगी छ ?

१. यो ग्रन्थ आयुर्वेद क्षेत्रको लागि मात्र नभै राष्ट्रकै महत्वपूर्ण निधि भएकोले अन्तर्राष्ट्रिय सन्दर्भ ग्रन्थका रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२. सरकारी एवं गैरसरकारी संस्था लगायत आयुर्वेद चिकित्सा विज्ञानका विद्यार्थीहरु, सम्बन्धित वैज्ञानिक, अनुसन्धानकर्ता, वनस्पतिविज्ञ, औषधि उत्पादनकर्ता, व्यवसायी एवं फर्मासिष्टहरुका लागि उपयोगी छ ।

ग्रन्थको प्रति मूल्य कति पर्छ ?

१. हालसम्म यो ग्रन्थ दुई खण्ड प्रकाशन गरि सकेको र तेस्रो खण्ड प्रकाशित हुँदै छ ।

२. यसको मूल्य प्रति खण्डको संस्थागत रु २५००।- र व्यक्तिगत रु २०००।- विदेशीको लागि प्रति भोलूमको ६० डलर मूल्य राखिएको छ ।

बिक्री वितरणको लागि :

सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समिति

अनामनगर, काठमाडौं

फोन नं. : ०१–४७७०१७४

फ्याक्स नं. : ०१–४७७०७८१

इमेल : sdvkvs@vaidyakhana.gov.np

वेवसाइट : www.vaidyakhana.gov.np

चन्द्रनिघण्टु

CHANDRANIGHANTU

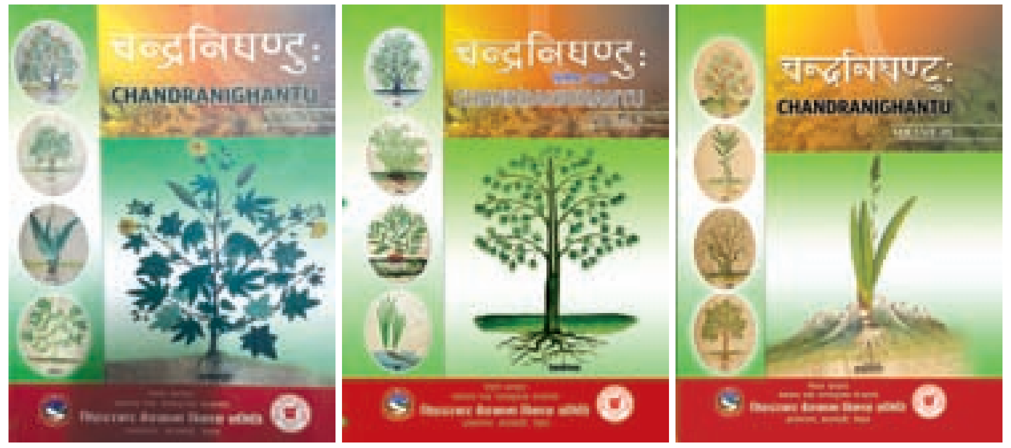

प्रथम भाग द्वितीय भाग तृतीय भाग

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य मन्त्रालय

सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समिति

अनामनगर, काठमाडौं

चन्द्रनिघण्टु के हो ?

आयुर्वेदमा स्वस्थको स्वास्थ्य रक्षा एवं रोगीको रोगोपचारमा प्रयोग गरिने द्रव्यहरुको स्वरूप-परिचय, उपयोग, गुण-कर्म आदि विवेचना सहितको संग्रहयुक्त कोषलाई निघण्टु भनिन्छ । यस्ता निघण्टुहरु सम्बन्धित विशेषज्ञहरुद्वारा प्रत्यक्ष अवलोकन तथा लामो अनुभवको आधारमा निस्वार्थ भावले तयार गरिएका प्राचीन अभिलेखहरु भएकोले यी महत्वपूर्ण ज्ञानका स्रोत हुन् । सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समितिमा विभिन्न जडिबुटीका रंगीन चित्रहरु, तिनका विशेषता, कर्म र उपयोगको समेत वर्णन भएको प्राचीन हस्तलिखित ग्रन्थ चन्द्रनिघण्टु हो ।

ग्रन्थ कहिले तयार भएको हो ?

तत्कालीन नेपालका प्रधानमन्त्री चन्द्र शम्सेर जबराको कार्यकालमा तयार गरिएको हो । तर ऐतिहासिक पृष्ठभूमि केलाउँदा वीर शम्शेर (तत्कालीन श्री ३ प्रधानमन्त्री बने) पछि नेपाल जडिबुटीको धनी देश भएको हुनाले नेपालमा भएका सम्पूर्ण जडिबुटीको सचित्र वर्णन गर्ने उद्देश्य राखी आयुर्वेदका विद्वान् स्वदेश तथा विदेशबाट मगाई चित्र तथा गुणकर्मसहित ग्रन्थ लेख्न लगाईयो । यो लेख्ने कार्य देव शम्शेरको पाला हुँदै चन्द्र शम्शेरको पालामा आएर दशौं भाग पूरा भएको हो ।

ग्रन्थमा कति भाग र द्रव्यहरू छन् ?

यस निघण्टुमा नेपालमा उपलब्ध ८०० भन्दा बढी जडिबुटीहरू र झन्डै २०० खनिज एवं जान्तव द्रव्यहरुको परिचय तथा उपयोगिता सम्बन्धी जानकारी पाइन्छ । यो निघण्टु ग्रन्थ संस्कृत, नेपाली र नेवारी भाषा आदिका नाम सहित १० भागमा नेपाली कागजमा सुन्दर ढंगले लेखिएको छ । १९१८ पृष्ठको यस हस्तलिखित ग्रन्थका १० भागमा वर्णित द्रव्यहरुको संख्या र रंगीन चित्रहरुको संक्षिप्त विवरण तपसिल बमोजिमको तालिका अनुसार छ । यसमा ९९३ द्रव्यहरुमध्ये कतिपय द्रव्यहरुको १ भन्दा बढी जातिहरुको समेत वर्णन गरिएको छ । जम्मा १०८९ रंगीन चित्रहरुमध्ये ७३६ पृष्ठमा १-१ वटा चित्र मात्र छन् भने बाँकी ३५३ चित्रहरु १२६ पृष्ठमा कोरिएको छ ।

भाग	पृष्ठ संख्या	वर्णित द्रव्यहरुको संख्या	चित्रयुक्त पृष्ठ	चित्रको संख्या
१.	२०२	९९ (वानस्पतिक)	१०३	१२८
२.	१९६	९१(वानस्पतिक)	९४	१०३
३.	१९८	८८(वानस्पतिक)	८६	९५
४.	१९५	९२(वानस्पतिक)	९२	११७
५.	२००	९२(वानस्पतिक)	८४	१०१
६.	२५०	११८ (वानस्पतिक)	११९	१३५
७.	२४३	१२५ (वानस्पतिक)	१२१	१३२
८.	२५२	११५ (वानस्पतिक)	७३	८०
९.	१०७	९९ (खनिज र जान्तव)	९९	१९६
१०	७५	७३ (खनिज र जान्तव)	१	२
जम्मा	१९१८	९९३	८७२	१०८९

यसका विशेषताहरु के के छन् ?

१. नेपाली, अंग्रेजी र संस्कृत भाषामा प्रकाशित छ ।

२. यसका दश वटा भागहरुमा नेपाल- भारतमा उपलब्ध र आयुर्वेदीय उपचारपद्धतिमा प्रयोग हुने द्रव्यहरुको वर्णन गरिएकोछ ।

३. द्रव्यहरुको वर्णन गर्दा प्रत्येक द्रव्यको संस्कृत आदि भाषामा प्रचलित नामका साथ त्यसका गुणकर्म, उपयोग आदिको वर्णन सन्दर्भसहित गरिएकोछ । प्रस्तुत सन्दर्भको नेपाली भाषामा अर्थ पनि दिइएकोछ ।

४. ग्रन्थमा समावेश भएका प्रत्येक द्रव्यका भेद-प्रभेदको संकेतका साथ रङ्गीन चित्र पनि राखिएकोछ ।

५. यसलाई तयार गर्दा धन्वन्तरि निघण्टु, मदनपाल निघण्टु, भावप्रकाश निघण्टु, राज निघण्टु, कैयदेव निघण्टु तथा अमरकोषलाई मुख्य आधार मानिएको छ।

६. ग्रन्थको विस्तृत एवं पूर्ण अध्ययन गरी सम्पादन एवं प्रकाशन सम्बन्धित विषयका विज्ञहरु संलग्न रहेको एक वैज्ञानिक सम्पादन मण्डल र एक सल्लाहकार मण्डलबाट गरिएको छ।

कसलाई उपयोगी छ ?

१. यो ग्रन्थ आयुर्वेद क्षेत्रको लागि मात्र नभै राष्ट्रकै महत्वपूर्ण निधि भएकोले अन्तर्राष्ट्रिय सन्दर्भ ग्रन्थका रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

२. सरकारी एवं गैरसरकारी संस्था लगायत आयुर्वेद चिकित्सा विज्ञानका विद्यार्थीहरु, सम्बन्धित वैज्ञानिक, अनुसन्धानकर्ता, वनस्पतिविज्ञ, औषधि उत्पादनकर्ता, व्यवसायी एवं फर्मासिष्टहरुका लागि उपयोगी छ।

ग्रन्थको प्रति मूल्य कति पर्छ ?

१. हालसम्म यो ग्रन्थ दुई खण्ड प्रकाशन गरि सकेको र तेस्रो खण्ड प्रकाशित हुँदै छ।

२. यसको मूल्य प्रति खण्डको संस्थागत रु २५००।- र व्यक्तिगत रु २०००।- विदेशीको लागि प्रति भोलूमको ६० डलर मूल्य राखिएको छ।

बिक्री वितरणको लागि :

सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समिति
अनामनगर, काठमाडौं
फोन नं. : ०१-४७७०१७४
फ्याक्स नं. : ०१-४७७०७८१
इमेल : sdvkvs@vaidyakhana.gov.np
वेबसाइट : www.vaidyakhana.gov.np

चन्द्रनिघण्टु

CHANDRANIGHANTU

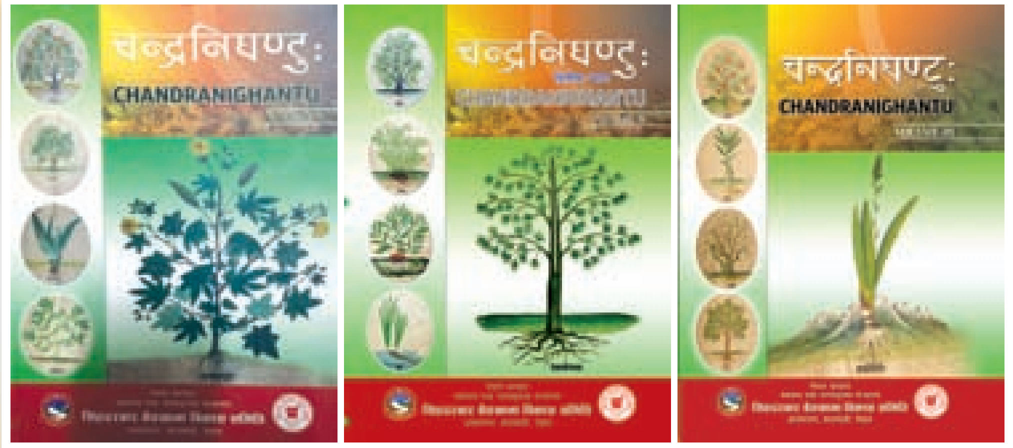

प्रथम भाग | द्वितीय भाग | तृतीय भाग

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य मन्त्रालय
सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समिति
अनामनगर, काठमाडौं

चन्द्रनिघण्टु के हो ?

आयुर्वेदमा स्वस्थको स्वास्थ्य रक्षा एवं रोगीको रोगोपचारमा प्रयोग गरिने द्रव्यहरुको स्वरूप-परिचय, उपयोग, गुण-कर्म आदि विवेचना सहितको संग्रहयुक्त कोषलाई निघण्टु भनिन्छ । यस्ता निघण्टुहरु सम्बन्धित विशेषज्ञहरुद्वारा प्रत्यक्ष अवलोकन तथा लामो अनुभवको आधारमा निस्वार्थ भावले तयार गरिएका प्राचीन अभिलेखहरु भएकोले यी महत्वपूर्ण ज्ञानका स्रोत हुन् । सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समितिमा विभिन्न जडिबुटीका रंगीन चित्रहरु, तिनका विशेषता, कर्म र उपयोगको समेत वर्णन भएको प्राचीन हस्तलिखित ग्रन्थ चन्द्रनिघण्टु हो ।

ग्रन्थ कहिले तयार भएको हो ?

तत्कालीन नेपालका प्रधानमन्त्री चन्द्र शम्सेर जबराको कार्यकालमा तयार गरिएको हो । तर ऐतिहासिक पृष्ठभूमि केलाउँदा वीर शम्शेर (तत्कालीन श्री ३ प्रधानमन्त्री बने) पछि नेपाल जडिबुटीको धनी देश भएको हुनाले नेपालमा भएका सम्पूर्ण जडिबुटीको सचित्र वर्णन गर्ने उद्देश्य राखी आयुर्वेदका विद्वान् स्वदेश तथा विदेशबाट मगाई चित्र तथा गुणकर्मसहित ग्रन्थ लेख्न लगाईयो । यो लेख्ने कार्य देव शम्शेरको पाला हुँदै चन्द्र शम्शेरको पालामा आएर दशौं भाग पूरा भएको हो ।

ग्रन्थमा कति भाग र द्रव्यहरू छन् ?

यस निघण्टुमा नेपालमा उपलब्ध ८०० भन्दा बढी जडिबुटीहरू र झन्डै २०० खनिज एवं जान्तव द्रव्यहरुको परिचय तथा उपयोगिता सम्बन्धी जानकारी पाइन्छ । यो निघण्टु ग्रन्थ संस्कृत, नेपाली र नेवारी भाषा आदिका नाम सहित १० भागमा नेपाली कागजमा सुन्दर ढंगले लेखिएको छ । १९१८ पृष्ठको यस हस्तलिखित ग्रन्थका १० भागमा वर्णित द्रव्यहरुको संख्या र रंगीन चित्रहरुको संक्षिप्त विवरण तपसिल बमोजिमको तालिका अनुसार छ । यसमा ९९३ द्रव्यहरुमध्ये कतिपय द्रव्यहरुको १ भन्दा बढी जातिहरुको समेत वर्णन गरिएको छ । जम्मा १०८९ रंगीन चित्रहरुमध्ये ७३६ पृष्ठमा १-१ वटा चित्र मात्र छन् भने बाँकी ३५३ चित्रहरु १२६ पृष्ठमा कोरिएको छ ।

भाग	पृष्ठ संख्या	वर्णित द्रव्यहरुको संख्या	चित्रयुक्त पृष्ठ	चित्रको संख्या
१.	२०२	९९ (वानस्पतिक)	१०३	१२८
२.	१९६	९१(वानस्पतिक)	९४	१०३
३.	१९८	८८(वानस्पतिक)	८६	९५
४.	१९५	९२(वानस्पतिक)	९२	११७
५.	२००	९२(वानस्पतिक)	८४	१०१
६.	२५०	११८ (वानस्पतिक)	११९	१३५
७.	२४३	१२५ (वानस्पतिक)	१२१	१३२
८.	२५२	११५ (वानस्पतिक)	७३	८०
९.	१०७	९९ (खनिज र जान्तव)	९९	१९६
१०	७५	७३ (खनिज र जान्तव)	१	२
जम्मा	१९१८	९९३	८७२	१०८९

यसका विशेषताहरु के के छन् ?

१. नेपाली, अंग्रेजी र संस्कृत भाषामा प्रकाशित छ ।

२. यसका दश वटा भागहरुमा नेपाल- भारतमा उपलब्ध र आयुर्वेदीय उपचारपद्धतिमा प्रयोग हुने द्रव्यहरुको वर्णन गरिएकोछ ।

३. द्रव्यहरुको वर्णन गर्दा प्रत्येक द्रव्यको संस्कृत आदि भाषामा प्रचलित नामका साथ त्यसका गुणकर्म, उपयोग आदिको वर्णन सन्दर्भसहित गरिएकोछ । प्रस्तुत सन्दर्भको नेपाली भाषामा अर्थ पनि दिइएकोछ ।

४. ग्रन्थमा समावेश भएका प्रत्येक द्रव्यका भेद-प्रभेदको संकेतका साथ रङ्गीन चित्र पनि राखिएकोछ ।